

רשק
שיעורית
תורה

היובלי תורה

יום וערש"ק פרשת משפטים כג שבט תשע"א ♦ דף היומי בבלי: זבחים עט ירושלמי: ערלה יט

אם בעל אשה הוא ויצאה אשתו עמו..

יש לתמוה שבפסוק זה הוכרה רק אשתו של העבד שתצא אתו לחרות, ואילו בפרשת בהר נאמר 'ויצא מעמך הוא ובניו עמו', ומדוע לא נזכרו בניו גם פה.

והנה רש"י פירש כאן, וכי מי הכניסה שתצא, אלא מגיד הכתוב שהקונה עבד עברי חייב במזונות אשתו ובניו. ופירש הרמב"ן בטעם הדבר שהאדון חייב במזונות אשתו ובניו של העבד, לפי שהוא נכנס במקום הבעל, כי חמלה התורה על האשה והבנים שחייהם תלויין להם מנגד מצפים לידי הבעל, ועתה שנמכר יאבדו בצרתם, ולכן ציוה את האדון אשר הוא לוקח מעשה ידיו להיות להם במקומו.

ממה שהגדיר לנו הרמב"ן שחייב האדון במזונות האשה והבנים הוא במקום הבעל, נוכל ללמוד מכאן שכשם שאין האב חייב במזונות בניו אחר שהגיעו לגיל שש, כמו כן גם האדון שנתחייב תחת עבדו במזונות בניו של העבד, חיובו מגיע רק עד מקום שהיה מגיע חיוב האב, ולכן הוא מסתיים כשמלאו לבנים שש שנים.

בפרשת משפטים מפורשת בתורה יציאת העבד לחרות בתום שש שנים למכירתו, ממילא הבנים שהיו לו לעבד בשעת מכירתו, נסתיים חיוב האדון במזונותיהם קודם יציאת אביהם לחרות, שהרי כבר מלאו להם שש שנים. לפיכך בפרשה זו הדנה ביציאת שש הוזכרה האשה שחייב בעלה במזונותיה הוא תמיד, ולא הוזכרו הבנים שכבר נסתיימה עונת חיוב האב במזונותיהם.

אולם בפרשת בהר, כאשר פירשה לנו התורה כי יש יציאה המוקדמת לשש שנים, שאם פגע בו היובל קודם שש יצא לחרות, ביציאה לחרות זו יתכן כי בניו שנמכרו אתו עדיין לא הגיעו לשש, לכן הוזכרה יציאת בניו אתו לחרות

עפ"י חתם סופר

נושאי הדף בעלון

טבילת כלי חשמלי אחרי קנייתו.....זבחים עט

הטעם שאין אופים מצות תוך ימי הפסח.....זבחים פ

בירך ברכה עם קטן בכדי לחנכו למצות אם יצא ידי חובה.....זבחים פא

הדלקת נר חנוכה לכהן בשמן תרומה טמא.....זבחים פב

הציץ מרצה על הטמא.....זבחים פב

להתפלל בעזרת בית הכנסת.....זבחים פג

שבועה בכתב ידו והתרת נדר על דעת רבים.....זבחים פד

קמח למצות שהתלחלח בצואת תרנגולים.....זבחים פה

כפתור ופרח.....עמוד 5

טבילת כלי חשמלי אחרי קנייתו

בסוגייתנו נתבאר דין הטבילה בכלי שרק אחוריו נטמאו וצריכים טבילה ואילו תוכו לא נטמא, שהאחרונים דנו בישוב הסתירה העולה ממנו לכאורה ממשנה במסכת כלים, ומתירוציהם עולה ההלכה למעשה בדין כלי חשמלי שחלקו משמש למזון ומשקה וצריך טבילה, וחלקו השני יש בו חלקים חשמליים שהטבילה במים מזיקה להם, וכמו שיבואר.

בגמרא מבואר שכלי שתוכו טהור וגבו טמא, כגון שנטמא גבו במשקים (רש"י ד"ה בדלי), ובא להטבילו, אינו צריך למלא אותו במים אלא די שיכנסו בו מים כל שהם, שתעלה הטבילה לשפתו, כיון שתוכו אינו צריך טבילה. ואם היו בו מי חטאת, צריך מדרבנן שירבו המים של הטבילה על מי החטאת, כיון שחששו חכמים שמא יחוס על מי החטאת ולא יטביל את שפת הכלי כדי שלא יתערבו מי המקוה בתוכם ויפסלו, ולכן גזרו שיטבילו כולו ויפסול את מי החטאת. וכתבו התוספות (ד"ה רבא), שיש לומר שדין זה הוא רק במי חטאת, אבל בשאר משקים די במה שיטביל את הצד החיצון ושפתי הכלי, שהרי אין לחשוש שמא לא יטביל את שפתי הכלי.

והנה במשנה (כלים פכ"ה מ"ה) שנינו, שמי שחקק בעץ שתי מידות, רובע מצד זה וחצי רובע מצד זה, ונטמא הרובע במשקים ולא נטמא חצי הרובע, צריך הוא מכל מקום להטביל את הכלי כולו, ובכלל זה גם את חצי הרובע, אף על פי שלא נטמא. ובטעם הדבר כתב הרמב"ם (פירוש המשניות שם), מפני ששתי המידות גוף אחד הם. ומבואר במשנה זו שכלי שחלקו נטמא וחלקו לא נטמא, צריך כולו טבילה כיון שגוף אחד הוא, ולכאורה הדברים סותרים למה שמבואר בסוגייתנו שאם נטמא גבו של הכלי ולא נטמא תוכו אין תוכו טעון טבילה מעיקר הדין, ורק במי חטאת החמירו להצריך כניסת מים גם לתוכו וכמו שנתבאר.

באמרי יושר (שו"ת, ח"א סי' רג) עמד בקושיא זו, וכתב שבאמת אין המשנה בכלים עוסקת אלא במקום שיש ספק בדין אם גם החצי השני של הכלי נטמא מדרבנן, ובאופן זה מקילים לענין טומאה כיון שספק דרבנן הוא והולכים בו לקולא, אך לענין טבילה מחמירים שכיון שכבר מטבילים את הכלי יטבילו את כולו. אבל במקום שבו אין צד ספק שהחצי השני של הכלי נטמא, אין צריך להטבילו אף על פי שחציו השני צריך טבילה, וכמבואר בסוגייתנו.

ובחזון איש (כלים סי' נט ס"ק יב) ביאר, שיש הבדל בין כלי שנטמא מגבו לכלי שנטמא מתוכו. שאם נטמא הכלי מתוכו, נטמא כל גשמו וחומריו של הכלי, ולכן כולו טעון טבילה במים, וכדברי הרמב"ם שכיון שהכל גוף אחד צריך לטבול את כולו. ובמשנה בכלים מדובר שהכלי נטמא מתוכו ולכן צריך להטביל את כולו. אבל כשלא נטמא אלא גבו של הכלי, לא נטמא כל גשמו וחמרו, אלא רק פניו, דהיינו השטח של גבו בלבד. ובאופן זה מדובר בסוגייתנו שרק גבו של הכלי נטמא, ולכן אין צריך להטביל את כולו, וכיון שהטביל את פני גבו עלתה לו טבילה.

ולפי סברות אלו דנו הפוסקים לענין כלי חשמלי כגון כלים שמבשלים על ידי כח החשמל, ואין להביא את מקום החשמל במים כיון שיתקלקל על ידי כך, ודנו אם די במה שיטבילו את חלקו של הכלי המשמש למאכל, שהרי דין טבילת כלים חדשים הוא רק בכלים המשמשים למאכל, או שמא חייב להטביל את כל הכלי וגם את החלק החשמלי שבו.

הטעם שאין אופים מצות תוך ימי הפסח

בהגהות מיימוניות כתב בשם סמ"ק (הו"ד בבית יוסף או"ח סי' תנג ד"ה כתבו הגהות) לענין חיטים שהיה מעורב בהם חיטים שצמחו, דהיינו שהחיטה גדלה וצמחה בהיותה תלושה על ידי לחלוותית הארץ והעלתה בו כמין צמחים, והביא בשם רבינו יחיאל שחיטים אלו הרי הם חמץ גמור, ולכן צריך שיהיה ששים מחיטים שלא צמחו כנגדם, ואז מותר לאפות מצות מחיטים אלו, וכן פסק הרמ"א (שם ס"ג).

אולם במהרש"ם (שו"ת, ח"ב סי' ד) כתב, שבעלי נפש מחמירים שאפילו אם יש ששים כנגד החיטים המחומצים אינם משתמשים בהם למצות, וביאר הטעם על פי המובא בסוגייתנו שנחלקו התנאים אם יש בילה, דהיינו אם נתערב דבר לח בדבר לח אחר אם נתערב בצורה מוחלטת ובכל טיפה וטיפה ישנם חלקים מכל הנוזלים גם יחד, או שמא אינו מתערב כראוי, ויתכן שיש כאן טיפה אחת שהיא רק מאחד חלקי המעורבים. ולפיכך חוששים בעלי הנפש שמא אין בילה, ואין מתערבים כראוי, ויתכן כשיקח לאפיית המצות קצת מהקמח שנתערב בו חיטים מצומחים, לא יהיה בקמח שיקח ששים כנגד החמץ.

ועל פי זה כתב, שדווקא בנמצא רק ששים כנגד החיטים המצומחים והמבוקעים החמירו, אבל אם נמצא מעט מבוקעות שיש כמה פעמים ששים כנגדם אין להחמיר, וכתב שאף על פי שאין ראיה לדבר זכר לדבר מסוגייתנו, שאמר רב אשי שאין בילה ואף על פי כן אמר שיזה ב' פעמים ובאחת מהזאותיו בודאי יש ממי החטאת הכשרים, וכמו כן בזה אם נתערב בב' פעמים ששים אין להחמיר אף לבעלי נפש, משום שבוודאי יש בקמח שלקח שיעור קמח מחיטים כשרים.

וכתבו המגן אברהם (סי' תנג סק"ו) והט"ז (או"ח שם סק"ב), שמותר לאפות מצות מקמח שנתערב בו מעט חיטים מצומחים או מבוקעים, גם בתוך ימי הפסח ואין צריך למהר לאפותו קודם פסח, שהעיקר להלכה הוא שקמח נחשב לדבר לח, וכבר נתערב קודם הפסח ובטל בששים, ואף על פי שאופה המצות בפסח ובפסח חמץ אוסר במשהו, בדבר לח אין אומרים שחוזר האיסור וניעור בפסח. שולחן ערוך (או"ח סי' תמוז ס"ד בהגה). אך הב"ח (שם ס"ב) והחך יעקב (שם ס"ק יג) כתבו, שראוי ונכון לחוש לכתחילה לדעת הסוברים (רמב"ם חמץ ומצה פ"ד הי"ב, מגיד משנה שם) שקמח נחשב לדבר יבש שהוא חוזר וניעור בפסח ואוסר התערובות, ולכן יש לאפות קודם הפסח, שאז נעשה כל הקמח שבכל מצה ומצה חתיכה אחת ממש על ידי האפיה ואינו חוזר וניעור בפסח.

ובשו"ע הרב (או"ח סי' תנג ס"ט, הו"ד בשעה"צ ס"ק כה) כתב, שמטעם זה נהגו רוב בני ישראל לאפות המצות קודם הפסח, לפי שרוב החיטים יש בהם תערובת מעט מהחיטים שצמחו, וחוששים לדעת הסוברים שקמח נחשב לדבר יבש וחוזר האיסור וניעור בפסח, ולכן אופים המצות קודם פסח.

לרישום ועדכון שיעורי תורה ניתן לשלוח
פקס ל: 03-543-5757

בירך ברכה עם קטן בכדי לחנכו למצות אם יצא ידי חובה

נחלקו הראשונים אם מצות צריכות כוונה, דעת הרא"ש (ר"ה פ"ג ס"א יא) והבה"ג (הל' ברכות פ"ב ופ"ז) שמצות צריכות כוונה, כלומר שיתכוין לצאת בעשיית אותה מצוה, ואם לא כיון לצאת ידי חובתו בעשיית המצוה לא יצא מן התורה וצריך לחזור ולעשותה. ודעת התוספות (ברכות יג. ד"ה בקורא) שמצות אין צריכות כוונה, ומה שאמרו שהקורא קריאת שמע בספר תורה בכדי להגיהו לא יצא, היינו משום שאינו קורא התיבות כהלכתן ובניקודן אלא ככתבן, וכעין זה כתב רבינו יונה (ברכות שם ד"ה היה), והובאו שתי הדעות בשולחן ערוך (או"ח ס"ו ס"ד). כתב הר"ן (ר"ה לה. ד"ה ותמהני), מה שאמרו שמצות אינם צריכות כוונה היינו דווקא כשאינו מתכוין לדבר אחר, ולפיכך אין חוסר כוונתו מעכבתו מלחול מצוה באותו מעשה, אבל העושה מצוה אחת ומתכוין למצוה אחרת, אף לסוברים שמצות אין צריכות כוונה לא יצא ידי חובה, ולכך התוקע בכדי לחנך הקטנים לכל הדעות לא יצא ידי חובה, מפני שכיון למצוה אחרת, למצות חינוך. וכעין זה כתב הט"ז (או"ח ס"ו תפט סק"ז, הו"ד במשנ"ב ס"ו סק"ט) שהמברך ברכת המזון מילה במילה עם הקטנים לחנכם במצות, לא יצא לכל הדעות, שהוא כמתכוין בפירוש שלא לצאת. [והוסיף במשנה ברורה (שם) שאם כוונתו בעשיית המצוה לשום איזה ענין וגם לצאת בה ידי המצוה יצא].

ובאפרקסתא דעניא (שו"ת, ח"ב ס"י קב) כתב, שכן היא גם דעת הרמב"ם שכתב (חמץ ומצה פ"ו ה"ג) אכל מצה בלא כוונה יצא ידי חובתו, ולענין תקיעת שופר כתב (שופר פ"ב ה"ד) המתעסק בתקיעת שופר להתלמד לא יצא, ולכאורה הדברים סותרים, ויש לומר שדעתו כדעת הר"ן שהעושה מצוה ומתכוין למצוה אחרת לכל הדעות לא יצא ידי חובה, והתוקע להתלמד הרי הוא כמתכוין למצוה אחרת שתוקע בכדי לחנך ולהרגיל עצמו לתקוע.

והנה בסוגייתנו הובאה דעת רבי יהושע שהניחנין במתן ארבע שנתערבו בניחנין במתנה אחת, כגון שנתערב דם עולה ושלמים שיש להזות מהם שתי הזאות שהן ארבע, עם דם בכור שיש להזות ממנו הזאה אחת, שיש להזות מהם הזאה אחת בלבד, מפני שאם יזה עוד יעבור בבל תוסיף, וכן פסק הרמב"ם (פסולי המוקדשין פ"ב ה"א). ולכאורה אם נאמר שהעושה מצוה ומתכוין למצוה אחרת אינו נחשב כלל שעושה המצוה הראשונה, הרי גם מי שמזה הדם המעורב יותר מהזאה אחת, אינו מתכוין להזות מדם הבכור עוד הזאות, אלא מתכוין לקיים מצוה אחרת להזות מהעולה והשלמים כמצותם, ואם כן למה יעבור בבל תוסיף, הרי אינו מוסיף במצות הזאת דם בכור. ובאפרקסתא דעניא (שם) כתב ליישב שאין דומה דין תערובת דמים לשאר מצות, ובין למאן דאמר מצות אין צריכות כוונה ובין למאן דאמר מצות צריכות כוונה כאן עובר על בל תוסיף, כיון שבמה שמזה יותר על כרחך יש גם מדם הבכור מעורב בו, ומוסיף בהזייתו, ואף על פי שהוא מתכוין להזיית דם שלמים, מכל מקום גם דם הבכור הוא נזה. ומה שאמרו שבמתכוין בה למצוה אחרת מעכבת לצאת ידי חברתה, זהו דווקא אם חפץ אחד משמש לב' מיני המצות, ואז אם מתכוין על אותו החפץ למצוה אחת, אינה מנחת למצוה אחרת לחול על אותו החפץ, כגון בקריאת שמע או תוקע להתלמד כמבואר, והוא מפני שהתכוין שתחול המצוה האחרת. מה שאין כן בתערובת דמים שכוונתו בהזייתו על דם מעשר או העולה והשלמים, והי'בל תוסיף' הוא על דם הבכור, והם שני דברים נפרדים ואין אחת נכנסת בתחומה של חברתה, נמצא שכוונתו חלה רק על הדם שמחויב בארבע הזאות, ולכן שפיר בא הבל תוסיף וחל על דם הבכור שעל דם הבכור לא כיון לעשות מצוה אחרת.

הדלקת נר חנוכה לכהן בשמן תרומה טמא

במנחת יצחק (שו"ת, ח"ט ס"י ק"ט) נשאל אם מותר לכהנים להשתמש בשמן תרומה טמא לצורך הדלקת נרות חנוכה. והנה בירושלמי (תרומות פ"א ה"ה) כתבו, מי שאין לו שמן של חולין מדליק שמן שריפה [שמן תרומה שנטמא] בחנוכה, ופירש במטה משה, שהכוונה לישראל שנמצא ברשותו שמן תרומה שנטמא שעליו ליתנו לכהן, שכיון שאין לו שמן אחר יש לומר שהכהנים נותנים לו רשות להשתמש בשמן זה, מפני שנוח לו לאדם שיעשו מצוה בממונו, וכעין זה כתב הרמב"ם (תרומות פ"א ה"ח), מי שאין לו שמן חולין להדליק נר חנוכה מדליק שמן שריפה שלא ברשות כהן. ולפי זה דווקא לישראל אם יש לו שמן אחר אסור לו להשתמש בשמן זה, אבל כהן יכול לכתחילה להדליק נר חנוכה בשמן שריפה.

אולם בפני יהושע (שבת כא. ד"ה אלא) כתב, שכיון שנפסק להלכה שאסור להשתמש לאור נרות החנוכה, ומותר השמן שבנר עושה לו מדורה בפני עצמה ושורפה. (שו"ע או"ח ס"ו תרעו ס"ד), אם כן אסור להדליק בשמן שריפה, כיון שמפסידו ומביאו לבית הפסול, שאחר שידליק בו את נרות החנוכה שוב יהיה אסור להשתמש בו וליהנות ממנו כלל. ובראש יוסף (שבת כו.) כתב לבאר, שאיסור זה של הפסד תרומה טמאה והבאתה לבית הפסול, הוא איסור מדרבנן ולכך מי שאין לו שמן אחר יכול להדליק בשמן זה, שבמקום מצוה לא העמידו חכמים דבריהם.

ובמנחת יצחק הביא, שמנהג ירושלים מאז ומעולם להדליק בשמן תרומה שנטמאה לצורך הדלקת נר חנוכה, וכתב ליישב המנהג על פי מה שכתב בספר הקודש והמקדש (ח"ג פ"ג), שרק לישראל יש איסור לשרוף התרומה משום שמבטל מצוה וחיוב נתינת התרומה לכהן, אבל כהן יכול לשרוף התרומה אף שלא בדרך הנאה בעת השריפה כיון שמקיים בכך מצות שריפת קדשים, ולכך כיון שאחר חנוכה עושה מדורה ממותר השמן שנשרף, יכול להדליק בו את נרות החנוכה.

ובשדי חמד (אס"ד מערכת חנוכה אות ג) הביא דעות חלוקות בענין הדלקת נר חנוכה בשמן שריפה, וכתב, שאין חשש משום שכתותי מכתת שיעוריה [שחסר בשיעורו] מפני שהוא עומד לשריפה, כיון שאין דין שצריך שיעור מסוים בהדלקת נר חנוכה, אלא צריך שהוא ידלוק חצי שעה, וכל שבמציאות דולק חצי שעה הרי הוא כשר.

הציץ מרצה על הטמא

כל הזבחים של יחיד, בין שנטמא הבשר והחלב קיים בין שנטמא החלב והבשר קיים, זורק את הדם, נטמאו שניהם לא יזרוק, ואם זרק הורצה, שהציץ מרצה על הטומאה. וכן אימורין או איברי עולה שנטמאו והקטירן, הציץ מרצה. וכל קרבנות הצבור שנטמא הבשר והחלב כולו הרי זה זורק את הדם.

הציץ מרצה על טומאת דברים הקרבין שנאמר (שמות כח לח) 'והיה על מצח אהרן ונשא אהרן את עון הקדשים', אבל אינו מרצה על טומאת הנאכלין, ולא על טומאת האדם שנטמא בטומאה ידועה, אלא אם כן היתה הטומאה הדחוייה בציבור שהציץ מרצה עליה.

להתפלל בעזרת בית הכנסת

בטור ושולחן ערוך (או"ח סי' קנד ס"א) כתבו, רחבה של עיר אף על פי שמתפללים בה בתעניות אין בה משום קדושת בית הכנסת מפני שהיא ארעי, וכן בתים וחצרות שמתקבצים בהם להתפלל באקראי אין בהם קדושת בית הכנסת. **המהרי"ט** (שו"ת, ח"ב יו"ד סי' ד) כתב, בחצר העזרה של בית הכנסת עצמה אין לנו איסור ברור שלא ינהגו בה קלות ראש, שאף על פי שמתפללין בתוכה המאחרים לבא לבית הכנסת, מכל מקום אקראי בעלמא הוא, והוא כמו הרחוב שאין בו משום קדושה ואף על פי שמתפללין בו בתעניות ומעמדות, משום שאקראי בעלמא הוא, והוא כמו שכתב הטור לענין בתים וחצרות שמתקבצים בהם להתפלל באקראי שאין בהם שום קדושה, ועזרות אלו אינם עדיפים מהם שאין מתפללין בהם אלא כשהן נדחקים, והיא הנקראת כת עצלנית. אך שוב כתב שמכל מקום שמא יש לומר שהואיל ומתפללים שם תדיר כל זמן שהם נדחקים, אף על פי שהוא אקראי לגבי זה המתפלל, המקום נעשה קבע לעצלנים, (והו"ד במג"א שם סק"א, ובמשנ"ב סק"ג).

במור וקציעה (או"ח שם ד"ה וכתוב) תמה על דברי **המהרי"ט**, וכתב שודאי שיש קדושה בעזרת בית הכנסת, כיון שהיא מלכתחילה נעשתה גם בכדי שיתפללו בה כשיצטרכו, וגם התפללו בה כמה פעמים, והרי זה כמזמין תיק להניח בו תפילין וגם הניח בו, שודאי שיש קדושה בתיק (שו"ע או"ח סי' מב ס"ג), ויש כאן שני טעמים גדולים לעשות קדושתה ודאית ואין כאן ספק.

ובמהר"ש ענגיל (שו"ת, ח"ז סי' כז) נשאל אם מותר להתפלל בעזרה ולא בתוך בית הכנסת, אם יש לה גם קדושת בית הכנסת, וכתב שהנה חדר שמיוחד רק לתפילה אף שאין מתפללים בו רק לעיתים רחוקות, מכל מקום יש בו קדושת בית הכנסת, שכיון שאין משתמשים בו תשמיש של חול, חל עליו קדושה.

אך רחבה של העיר אף שמתפללים בה לפעמים כתב השולחן ערוך שאין בה קדושה, והטעם משום שברוב הפעמים משתמשים בה לתשמישי חול ועל כן בטל תשמיש הקודש ברוב תשמישי החול.

וכמו כן יש לומר בעזרת בית הכנסת שנעשתה בשביל מקום מעבר לבית הכנסת, שאין התפילות שמתפללים בה מקדשים אותה, כיון שהם בטלים בשאר תשמישי החול לעבור דרכה לבית הכנסת, ונקט שכן פסק במגן אברהם [שהביא דברי מהרי"ט] שכתב שאין בה קדושה, ואף על פי שאחר כך כתב שמא יש לומר שיש בה קדושה, הרי כתב רק בלשון שמא וידועה שיטת הר"ן שקדושת בית הכנסת היא רק מדרבנן.

ויש לומר ספק דרבנן לקולא. וכתב עוד, שאף אם נאמר שיש לעזרה קדושת בית הכנסת [וכדעת המור וקציעה], מכל מקום עיקר הקדושה הוא בתוך בית הכנסת והעזרה טפילה לה, ואין להניח העיקר בפני הטפל, וכמו שמצינו (לעיל מה:): שלא יהיה טפל חמור מן העיקר. ולכך הסיק להלכה שחלילה לבזות קדושת בית הכנסת ולעשות התפילה בעזרה.

שבועה בכתב ידו והתרת נדר על דעת רבים

בשב יעקב (שו"ת, ח"א סי' מט) כתב שאין שבועה חלה כאשר מוציא בפיו לשון שבועה אבל כתיבה על גבי שטר וכדומה הריני נשבע כך וכך אינה נחשבת לשבועה ואף על פי שחייב הוא לקיים מה שנשבע מכל מקום אי אפשר לתבעו בדיני אדם, והביא שכן כתב בתשובת **הרא"ם** (סי' עב) שבתורה נאמר (ויקרא ה' ד) 'לבטא בשפתים', הרי שלא הקפידה התורה אלא כשמוציא בשפתיו, אבל אם לא מוציא השבועה בשפתיו אינה שבועה. וכן דעת **המבי"ט** (שו"ת, ח"ב סי' רמ).

אך הביא **שבחות יאיר** (שו"ת, סי' קצד) כתב, נראה לי פשוט שכל שמקבל עליו בנדר או בשבועה, ולא דיבר רק כתב בפנקסו אני מקבל עלי לצום בה"ב או ליתן צדקה כך וכך, הרי זה כאילו הוציאו בפיו. וכן דעת **הנודע ביהודה** (מהדו"ק, חו"מ סי' ל) שגם שבועה בכתב ידו נחשבת לשבועה.

נשאל **מהר"ש ענגיל** (שו"ת, ח"א סי' סא) לענין כמה אנשים שהסכימו ביניהם שלא לקנות שיכר עד שיוזל השער וחתמו על כך בשטר, ואחר כך עברו כמה מהחותמים על ההסכם, וטענו שלא קראו את הכתב וחתמו בלי לדעת מה כתוב בו, ולכך אינם מחויבים לקיימו.

והשיב, שהנה נחלקו הפוסקים אם שבועה בכתב נחשבת לשבועה, ואם כן הדבר תלוי במחלוקת הפוסקים, ואף שאפילו אם נאמר ששבועה בכתב מועילה, מכל מקום הרי כאן טוענים החותמים שהם לא ראו מה כתוב בו, מכל מקום יש לומר שלדעת הסוברים ששבועה בכתב מועילה הוא הדין שגילוי דעת מועיל, ולכך בהסכמתם למה שכתב הסופר נחשב הדבר לשבועה [ועיין קצוה"ח (סי' רז סק"י)].

וכתב שיש לדון אם ניתן להתיר את השבועה, מפני שיש אומרים (הו"ד ברמ"א יו"ד סי' רכח סכ"א) שארבעה שנשבעו יחד לעשות דבר אחד נחשב לשבועה על דעת רבים שאין להתירה.

והנה **במהרי"ק** (שורש נב) כתב בשם הר"א, שנדר על דעת רבים שהתירוהו, הנדר הותר בדיעבד, וכתב **הרשב"א** (שו"ת, ח"ג סי' דש) שבשעת הדחק יש לסמוך על סברא זו, והו"ד ברמ"א (שם).

אך **הש"ך** (ס"ק סט) כתב להוכיח מגיטין (לה:): שאפילו בדיעבד הנדר לא הותר אם הוא על דעת רבים, והמהר"ש ענגיל כתב לדחות הראיה מגיטין, ששם לא הותר הנדר מפני שהמדובר הוא שהיה שם ב' חסרונות, שנדר בפני חבריו, וגם שנדר על דעת רבים, ואף שבכל חסרון לחוד הדין הוא שבדיעבד הותר הנדר, מכל מקום כשיש את שני החסרונות אפילו בדיעבד לא הותר הנדר, וכמו שמשמע מהתוספות בסוגייתנו (ד"ה ומוציא) שיש סברא לומר שאף שכל פסולו בקודש אם עלה לא יד, מכל מקום אם היה שייך בדם שנפסל גם בשקיעת החמה וגם בעמוד השחר, יד, משום שיש בו ב' פסולים.

ועל כן הסיק להלכה שבנידון זה שעברו כמה מהחותמים על השבועה, יש להתיר גם לכתחילה וכדעת **הרשב"א**, ובפרט שרבים הסוברים ששבועה בכתב אינה נחשבת לשבועה, וכן נכתבה שם השבועה בלשון עבר שיש הסוברים שאינה מועילה, ועוד חששות נוספים היו שם.

קמח למצות שהתלחלח בצואת תרנגולים

כתב הטור (או"ח סי' תסו) בשם הר"א מגרמייזא (רוקח סי' רצ), שק שיש בו קמח וישבו בו תרנגולים ונתלחלח הקמח מצואתם, אינו מחמיץ, אולם ירקד ויוציא את הבצק שהתלחלח מהצואה וישליכנו לחוץ ושאר הקמח מותר. ומבאר ה"ז (סק"ד) שמה שאמרו להוציא את הקמח הדבוק אין זה משום איסור חמץ, שהרי צואת התרנגולים אינה מחמיצה, אלא משום 'הקריבהו נא לפחתך' (מלאכי א ח), שאין לקיים מצות אכילת מצה במצה העשויה בקמח שנתלחלך מצואת תרנגולים, ואפילו בשאר המצות שעושה לצורך יום טוב אין ראוי לנהוג בזיון בהם, ומה שכתב הרוקח שאין בזה משום חמץ בא לומר שאם אירע שלא רקדו הקמח אין כאן איסור כלל. אך הב"ח (שם ס"ב ד"ה ומה) כתב הטעם שצריך להוציא את צואת התרנגולים משום 'בל תשקצו'.

אמנם בכתב סופר (שו"ת, או"ח סי' פח) כתב, שיש להסתפק אם דברים האסורים משום 'הקריבהו נא לפחתך' אין יוצאים בהם ידי חובת המצוה גם בדיעבד, וכן כגון מי שאין לו קמח למצות אלא קמח המלוכלך בצואה, אם עליו לאפות מצות מקמח זה בכדי שלא להתבטל ממצות אכילת מצה, או שלא יועיל לו לאפות מצות מקמח זה כיון שלא יצא בהם ידי חובה אפילו בדיעבד.

והביא שהנה הרמב"ם (איסורי מזבח פ"ב ה"י) כתב, בהמה שנוולד לה אחת מן הטריפות האוסרים אותה באכילה אסורה לגבי המזבח משום שנאמר 'הקריבהו נא לפחתך'.

והקשה הכסף משנה (ד"ה הרי) שבגמרא (תמורה כט.). דרשו כן מהנאמר בתורה (ויקרא א ג) 'מן הבקר' למעט את הטריפה שאין להביאה למזבח, ומדוע נקט הרמב"ם פסוק מדברי קבלה, וכתב שאפשר שהרמב"ם סבר שהדרשה מן הנאמר 'מן הבקר' היא אסמכתא בעלמא.

אך הכתב סופר מעיר על יישוב זה שקשה לומר שהגמרא הביאה את הפסוק שהוא רק אסמכתא והוא רק דין דרבנן, ולא הביאה את הדרשה מדברי קבלה שהוא לכל הפחות קרוב לדין דאורייתא, וכתב שנראה לומר שגם הרמב"ם מודה שיש איסור מהתורה להקריב טריפה, אלא שהעדיף לומר את האיסור מדברי קבלה שהוא כולל גם טריפות שהם אינם אסורים באכילה אלא מדרבנן, שמכל מקום מגונה להקריבם על גבי המזבח כיון שלעצמו אינו ראוי לאכילה.

וכן מדויק בלשון הרמב"ם שכתב 'אחת מן הטריפות האוסרים אותה באכילה', שהתכוין לכלול בזה כל מה שאסור באכילה ואפילו רק מדרבנן וזאת משום 'הקריבהו נא לפחתך'.

ועל פי זה כתב, שמוכרחים לומר שהאיסור של 'הקריבהו נא לפחתך' מעכב גם בדיעבד, משום שאם לא כן היה על הרמב"ם להעדיף להביא הלימוד מהתורה מ'מן הבקר' שהוא ודאי מעכב גם בדיעבד, אלא מוכח שגם האיסור של 'הקריבהו נא לפחתך' מעכב בדיעבד. אך כתב שעדיין יש לדון, שיתכן שרק לגבי קרבנות כל הנאסר משום הקריבהו מעכב גם בדיעבד אבל למצות אינו מעכב, וסיים שעדיין יש להסתפק בזה.

בבתו של רבי

אמרו עליו על הלל הזקן שהיה כורכן בבת אחת ואוכלן

והכוונה שהלל הזקן היה כורך הטוב והרע אותו דבר ומקבלם באהבה, ואלמלא הרע לא יהיה מקבל הטוב ולא יהיה זוכה לכך, ואיתא במסכת שבת (לג:) שמע רבי פנחס בן יאיר חתניה ונפק לאפיה עייליה לבי בניה הוה קא אריך ליה לבישריה חזי דהוה ביה פילי בגופיה הוה קא בכי וקא נתרו דמעת עיניה וקמצוחא ליה אמר לו אוי לי שראיתך בכך אמר לו אשריך שראיתני בכך שאילמלא לא ראיתני בכך לא מצאת בי כך דמעיקרא כי הוה מקשי רבי שמעון בן יוחי קושיא הוה מפרק ליה רבי פנחס בן יאיר תריסר פירוקי לסוף כי הוה מקשי רבי פנחס בן יאיר קושיא הוה מפרק ליה רבי שמעון בן יוחי עשרין וארבעה פירוקי, נמצא מכל האמור ע"י שהיה רשב"י הוא ואלעזר בנו במערת חרובין ואוכלים חרובים ושותים ממעין המים שנברא להם במערה, ואליהו הנביא היה מתגלה להם במערה ולומדים, אם כן מקודם רשב"י מקשה ומתרץ לו רבי פנחס בן יאיר, ואחרי שיצא מהמערה רשב"י היה מתרץ לרבי פנחס בן יאיר. וזהו מה שאמר רשב"י לחתנו אשריך שראיתנו בכך, שאלמלא לא ראיתנו בכך לא היה לי כך, שהתורה לא נקנית אלא בטורח גדול. וזה מה שהיה הלל הזקן המצה והמרור כורכן אחד, ועי"ז היסורים של מצה ומרור במצרים זכו לפסח שפסח השי"ת.

(ישמרו דעת, הגדה של פסח)

חטאת שנכנס דמה לפני ולפנים מניין אמר להם הן לא הובא

כתיב (ויקרא י א) 'ויקחו בני אהרן וכו' וישימו עליה קטרת' פשט המקרא נראה דהם הקטירו הקטרת במזבח החיצון וכן כתבו בתוספות (עירובין סג. ד"ה מאי דרוש) 'יעו"ש. וטעמם היה, דמה שצוה להקטיר במזבח הפנימי משום ששם היה קדש הקדשים והיא מעצמותה קודש הקדשים, וכן כתוב בראש כי תשא במקום אשר אועד לך שמה, וכעת שהכל ראו את הכבוד במזבח החיצון היה עולה על דעתם שדין מזבח החיצון הוא כמזבח הפנימי, וטעו מפני שראו שקרבן חטאת של אהרן נשרף והיה בדמיונם שקדושת המזבח בשמיני דין היכל יש לו וכל חטאת אשר יובא מדמה אל הקדש פנימה באש תשרף, (ויקרא ס"פ ו) שכל חטאת פנימי נשרפת, ולכך נשרף פרו של אהרן, ולכך הקטירו על מזבח החיצון ונשרפו. לכן על שעיר החטאת כפשוטו שעל שעיר העם קאי, שחטאת העם נשרף דרש והנה שורף, ולכך ויקצוף על אלעזר ואתמר בניו הנותרים, שאף הם היו ראויים לשרפה (סוף יומא), שלדעתו שטעו שדין חטאת בשמיני שהכל ראו הכבוד במזבח החיצון הוי חטאת דין חטאת פנימי יש לו ונשרף, א"כ זה הטעיות של נדב ואביהוא שמפני זה הקטירו במזבח החיצון, וא"כ גם הם ראויים לאותו עונש ודו"ק.

(משך חכמה, שמיני)

'סדר הלכה' לומדים

משנה ברורה - עוז והדר

פירמט פנינים
26 ס"מ

פירמט ענק
31 ס"מ

כמה מעלות טובות

ב- 6 הכרכים החדשים של משנה ברורה עוז והדר נוספו:

- מאות אלפי מראי מקומות וצייונים מפורטים בכל הנושאי כלים שבעמוד
- מאות תמונות תלת מימד בצבע מלא להמחשת ההלכות
- הוגהו ותוקנו מאות אלפי שיבושים שהיו בכל הדפוסים
- קיצור ביאור הלכה
- פסקי שו"ע הרב
- פסקי חזון איש
- עימוד מאיר עינים בפאר והדר שטרם נראה כמותו

מעתה

משנה ברורה - עוז והדר

חובה בכל בית, ישיבה, בית מדרש, בית כנסת וספרייה תורנית

מוקד הזמנות:

1800-22-55-66

להשיג בחנויות הספרים המובחרות

להגדיל תורה ולהאדירה